

Sic itur ad astra, Fiatal történészek folyóirata. Párhuzamos történelmek találkozásai, szlovák-magyar kapcsolatok. 2006/3-4. XVIII. évf. 356.p.

*„Több fordításra, bírálatra és vitára van szükség,
különben nem jutunk előre a közös múlt megítélésében.”*

A fenti címen 1987 óta jelenik meg egy folyóirat, s színesíti a történettudomány tárházát fiatal történészek munkáival. Jelen kötete egy összefoglaló munka, mely -immár másodikkal- foglalkozik a szlovákiai és a magyarországi történetírás témáival, ha úgy tetszik közös történelmünk egyes szeleteivel. Ihletését egy 2005 őszi Szlovák Köztársaság budapesti nagykövetsége által megrendezett konferencia adta, melynek célja a közös múlt eltérő értelmezéseinek vizsgálata, a történészek álláspontjának közelítése, vagy ütköztetése volt. Ezek az eredetileg szlovák nyelven elhangzó tanulmányok tehát főként vitaindító- magyarázó célzattal születtek, a konstruktív szakmai párbeszéd elindítására.

A kötet tizenhárom tanulmányt tartalmaz, melyeket fiatal magyar és szlovák történészek, valamint egy orosz kutató vetettek papírra. Ezek mellett helyet kapott benne három könyvrecenzió, egy interjú és egy, a Terra Recognita Alapítványt bemutató írás is.

A szerkesztőség bevezetőjében, ajánlójában, mely magyar és szlovák nyelven is olvasható, rövid magyarázat mutatja be a szakmai párbeszéd kiindulópontját, mely csakis a fogalmak tisztázása lehet. (Például a tanulmányok fordításakor a *Felvidék*, a *Slovensko*, valamint más területet megjelölő kifejezések.)

A továbbiakban olvasható Demmel József szerkesztőségi tag interjúja Roman Holec történész professzorral, a Szlovák Tudományos Akadémia Történeti Intézetének tudományos munkatársával. A történettudomány számos területe iránt érdeklődő s azokról meglehetősen mély ismeretekkel rendelkező professzor a közös múlt feltérképezésének egyetlen járható útjaként a kölcsönös dialógusok megindulását, az egymást gazdagító párbeszédet jelölte meg. Véleménye szerint az a

legjobb, ha „arra kényszerítik őket (ti. a történészeket- a szerz.), hogy – teljesen eltérő nézőpontból vizsgálódva – egymás szemszögéből, mintegy tükörben lássák magukat, így szabadulhatnak meg a sztereotípiáktól, nem utolsósorban pedig teljesen új ismeretekhez juthatnak”.

Ezt követően az olvasó elmerülhet a szlovák és magyar történészek munkáiban. Többségük – tudhatjuk meg a kötet végén szereplő felsorolásból – az ELTE BTK, vagy a pozsonyi Komensky Egyetem történelem szakán végzett, de van közöttük az Eperjesi Egyetemen, vagy a besztercebányai Bél Mátyás Egyetemen végzett diák is. Az írások témaválasztásukat tekintve rendkívül színesek. Néhány tanulmány a tizenkilencedik század történéseit tárgyalja, így az érdeklődő bepillantást nyerhet az ez időben élő magyar liberális nemzetfogalom vizsgálatába Tevesz László írásában, a dualizmus kori magyar kormányok szlovákkérdéssel kapcsolatos politikájába Szabó Viktor munkája segítségével, vagy az 1870-es évek egy szlovák-magyar röpiratváltásának részleteibe Vesztróczy Zsolt írásában. A tizennyolcadik század második fele is helyet kap a kötetben, igaz a tradicionalizmus és a felvilágosodás eszmerendszerének vizsgálata a maradás- haladás választóvonalán keresztül, ugyanakkor teljes keveredésüket elvetve, de egymásra tett hatásukat kiemelve Vermes Gábor magyarázza a kor viselkedésmintáit. Milota Malovecká a történész Karol Wagner (1732-1790) értékes életművét mutatja be mélyen gyökerező patriotizmusán keresztül, mely a pap, pedagógus, történész életét, mint korszakbeli sajátosság is végigkíséri. Így a kultúrtörténeti szálát tovább göngyöltve a soron következő két tanulmány, Elena Rozskova, valamint Miriam Viršinská tollából az irodalomtörténeti, és a vallástörténeti oldalt is igyekszik nagyobb megvilágításba helyezni. Az olvasó e helyt egy sárosi lelkész, bizonyos Jonás Záborský drámaíró életével, munkájával ismerkedhet meg a szlovák nemzeti ébredés idején, valamint bepillantást nyerhet a protestáns pátens szerepére, megjelenésére, értékelésére a magyar és a szlovák történetírásban. A fenti írásokat követően az olvasó maga mögött hagyja a tizennyolcadik és a tizenkilencedik századot, s belevetheti magát a legtöbb vitára és eltérő értékelésre, magyarázatra táptalajt szolgáltató huszadik század történéseivel foglalkozó tanulmányokba. Itt első helyen érdemes megemlíteni Kátóna Csaba családtörténeti írását, mely korrajzzal, történeti háttérrel, mutatja be saját családja nemzetudatának alakulását, történetét. A következő munka a Lex Apponyi végrehajtásáról egy Liptó megyei evangélikus iskolában a sokat vitatott nemzetiségi politika hozadékaként, szinte kiteljesedéseként értelmezhető az írás szerint, s általánosításokra az egyes esetek felnagyítására, nem hajlik s az egész északi régióra kivetíteni azt nem szándékozik. Ezek után a huszadik század eleji alkoholizmusról, mint jelenségről olvashatunk, a szlovák régióban Janka Budgajdovától, majd Angelika Dončová igyekszik vázolni a magyar- cseh- szlovák kapcsolatokat Ľudovít Bazovský (1872-1958) életpályája segítségével. Ahogyan írja, élete „különös példáját nyújtja annak az ellentétnek, ami a szlovák nemzeti identitás és a magyarosítás, illetve a hivatalos csehszlovák ideológia és saját nem-

zete között feszült.”. Zuzana Motajová „Apuskánk születésnapjai” címmel közöl írást a személyi kultusz két világháború közötti megjelenéséről, milyenségéről a fiatal Csehszlovákiában. Közélebről Tomáš Garrigue Masaryk személyéhez kötődő ünnepeket, azok lefolyását, elsősorban születésnapjait tárgyalja. Végezetül Peter Macho tanulmánya következik, melyben Milan Rastislav Štefanik szülővidékéről ír, a hely és így Štefanik mítosszá emelkedését, a történetírásban és egyéb népszerűsítő munkákban való megjelenését tárgyalja.

Mindezek után három könyv rövid beszámolóját olvashatjuk. Az első egy angol nyelvű monográfia, mely a különböző nemzetiségek együttélését kísérli meg bemutatni az iparosodás, városiasodás szemszögéből. A második említésre méltó munka egy a *Sme* c. lap hasábjain megjelent cikksorozat kötetbe foglalt változata, melynek célja az volt, hogy „a szlovák közvélemény előtt ismertté váljanak a mítoszok, legendák és a tévhitek övezte történelmi jelenségek tudományos interpretációi...”. A harmadik recenzió egy a Kalligramm kiadó által a korábban már említett Roman Holec nevéhez fűződő munkáról szól, melyet Pál Judit történésszel közösen formáltak meg. A gróf Péchy Manórról szóló életrajz az első komoly munka a magyar- szlovák kétféle történelemszemlélet, eltérő látásmód és láttatni akarás közötti akadályok elhárítására, mert, ahogyan a szerző fogalmaz: „az egyoldalú múltszemlélet megkérdőjelezi a végeredmény pontosságát.”

Bánhidya Anita Éva